

SKOLHEMMET

Skolhemmet fyllde en viktig social funktion. Många familjer hade det fattigt och besvärligt, mat och kläder var svårt att skaffa till barnen. Rent materiellt fick alltså en del barn det bättre när de kom till skolhemmet. Men även kommunen var fattig. Anslaget till skolhemmet var 1935/36 80 öre/dag och barn. Detta skulle täcka alla kostnader.

1936 inkom dåvarande prästen i Umnäs Gustav Rusén med en anhållan till skolstyrelsen om att denna skulle anslå medel till de barn som var sämst rustade. Han ansåg t. om att barnens hälsa äventyrades om denna fråga inte löstes. Hur skolstyrelsen behandlade denna fråga vet vi ej, däremot fick skolhemmet hjälp med kläder genom diakon Hestner i Slussfors. De plagg man erhöll genom honom sydde personalen om för att passa barnen.

Många av barnen var lusiga när de kom till hemmet. Då fick personalen tvätta, kamma och smörja in sabadillättika.

Tvätten innebar mycket arbete. Tvättstugan låg nere i källaren medan torkrummet och mangelrummet fanns på vinden. De första åren var det dessutom besvärligt med vatten försöjningen och då fick man fara ända ner till sjön för att skölja tvätten.

Barnen hade speciella arbetsuppgifter som de skulle sköta varje dag. Någon fritid blev det egentligen inte över för dem. När de var ute skulle de hålla sig inom synhåll för personalen och de fick inte lämna skolområdet. En del flickor smet in på dasset. I dassgången är det många som lärt sig dansa vals och schottis. Flickorna trallade och dansade till trallen.

När barnen blev sjuka fick de åka över sjön med roddbåt, vänta på bussen på andra sidan, sedan åka med den till sjukstugan i Tärnaby.

Varje söndag skulle alla gå i kyrkan. På eftermiddagen serverades kaffe och sedan blev det ofta utflykt eller en skidtur.

Här är det utflykt till båthamnen. Fröken Skoglund i förgrunden.

19 Höjdpunkten för alla på skolhemmet var julfesten. Då tränades
sketcher, då bakades det och koktes karameller. Sedan blev det fest!

Julfest i skolhemmet 1953

Från vänster: Stellan Hägglings, Lisa Thomasson, Bengt Åkebrand,
Lena Thomasson, John Andersson och Ruth Andersson.

I bakgrunden syns Gottfrid Sthen-lärare och fru Ågren (prästfru)

Personalen hade dålig lön och lite med ledighet. Råkade de slå sönder
något fick de betala ur egen kassa.

Det var en svårarbetad arbetsplats de hade. Det var många barn, liten
personal, ingen ström, vedeldning, problem med vattnet m.m.
Telefon fanns däremot.

I övrigt om förhållandena på skolhemmet hänvisas till berättelser
längre fram.

Vi vill tillägga att under tiden vi forskat och gjort intervjuer
angående skolanläggningarna i Umnäs har många haft roliga minnen att
berätta. Men många barn upplevde det som om de blev ivägskickade hem-
ifrån. Det var långt hem och de flesta fick bara komma hem till jul-
och sommarlov. Många har också haft hemska saker att berätta. Dessa
har vi i vår tid svårt att förstå. Man bör kanske i alla fall ha lite
i beaktande hur det var vid den här tiden. Efter mycket efterforskning
fick vi till slut fram "Reglemente för skolhemmet" och på näst kom-
mande sidor kan ni läsa urdrag ur arbetsreglerna för föreståndarinnan.

Det är helt orimligt att ens tänka sig att en person skulle kunna
klara av att sköta allt detta. Dessutom skulle hon vara mamma och
pappa för 40 barn, med bara ett biträdes hjälp. En omänsklig börda!
Ihopsatt i den tidens patriarkaliska samhälle, av män, för en kvinna.

§ 14. Föreståndarinnans åliggande

Föreståndarinnan lyder under skolhemmets styrelse vare sig denna utövas av folkskolestyrelsen omedelbart eller av särskilt tillsatt lokalstyrelse. Föreståndarinnan är skolhemmets moder och åligger det henne i sådan egenskap:

att med all omsorg, praktiskt och sparsamt handhava hushållningen i skolhemmet samt barnens förseende med hela och rena, efter årstiden lämpliga kläder,

att ansvara för skolhemmets inventarier och förråd väl vårdas och underhållas samt i nödig ordning successivt förnyas,

att när underhållsarbete å fastigheten visar sig erforderligt, därom omedelbart ingiva anmälan till hemmets styrelse,

att varje månad före den 5:te till styrelsen inlämna månatliga rapporter angående åtgången av matvaror och förbrukningsartiklar,

att omedelbart efter ankomsten av varorna till skolhemmet kontrollera sändningens överensstämmelse med styrelsens varuförteckning samt om mottagandet omedelbart lämna uppgift till styrelsens ordförande,

att vid varje hösttermins början upprätta förslag till barnens matordning för veckans dagar att lända till huvudsaklig efterrättelse under verksamhetsåret, vilken matordning skall av styrelsen prövas och godkännas,

att före skolhemmets stängning varje år efter vårterminens slut verkställa inventering samt till styrelsen inlämna inventeringsinstrument,

att i god tid före barnens ankomst till höstterminens början infinna sig å skolhemmet för att iordningsställa detsamma och förbereda arbetet,

att om några av barnen lämpligen icke kunna hemsändas under de korta julferierna, kvarstanna i skolhemmet över julen för att sörja för deras vård, därest ej på annat sätt av skolstyrelsen kan ordnas för deras omvårdnad,

att med hjälp av biträdande föreståndarinna handhava flickornas undervisning i kvinnlig slöjd-särskilt för hemmets behov-tre eftermiddagar i veckan, två timmar varje gång samt tillse, att samtliga barn inom hemmet, som tillhör folkskoleavdelningen, dessutom under minst fyra timmar i veckor deltaga i för dem anordnad skolslöjd. Därest föreståndarinnan eller bitr. föreståndarinnan därtill äga behörighet och hemmets skötsel ej lägga hinder i vägen därför må det ankomma på folkskolestyrelsen att förordna någon av dem eller båda att emot i lag stadgad ersättning undervisa hemmets flickor även i skolslöjd,

att på lämpligt sätt indela gossar och flickor i arbetslag för förrättande av husliga sysslor, matlagning, servering, diskning, städning, rengöring, vedhuggning, vedbärning, snöskottning, eldning etc,

att för gossarna utvälja för månad eller termin en ordningsman och för flickorna en ordningsflicka att å var sin avdelning ansvara för ordningen särskilt i sovrummen,

att tillse att varje barn själv bäddar sin säng på ett mönstergillt sätt samt håller ordning på sina kläder och andra tillhörigheter,

att efter arbetets avslutande för dagen och sedan barnen ätit kvällsvard, tvättat sig, borstat sina tänder och lagt sig, läsa med dem aftonbön, varefter senast på klockslaget nio lamporna i sovrummen släckes och absolut tystnad skall råda, att någon stund därefter göra rond för att tillse att allt är i sin ordning samt att då och då även under natten tillse att icke något otillbörligt försiggår i sovrummen samt att barnen erhåller nödig hjälp,

att varje morgon personligen vaka över att barnen lämna sina bäddar i föreskriven tid samt efter att hava omsorgsfullt skött sin tvättning, borstning av tänderna, påklädning och bäddning, erhålla sin morgonvard och i god tid bege sig till skolan, varefter sovrummen omedelbart vådras,

att icke för längre stund lämna skolhemmet utan tillsägelse till biträde
att under bortvaron ansvara för barnens eftersyn, därvid iaktages att föreståndarinnan och biträde under inga förhållande får samtidigt vara borta från skolhemmet,

att tillse att biträde väl fullgör sina plikter och visar ett lämpligt sätt mot barnen,

att tillse att biträde icke mottager manliga besök på sitt rum i skolhemmet icke ens på dagen,

att efterse att barnen under sina fritider hålla sig inom skolhemmets område, varifrån de icke under några förhållanden får avlägsna sig utan särskilt tillstånd,

att ansvara för barnens oavbrutna och jämna skolgång samt tillse att de erhåller nödiga läroböcker,

att övervaka barnens läsläsning,

att tillse att barnen vid hemförlovningen klädas i snygga och hela kläder,

att övervaka att eldning i köksspisar och värmeungnar handhaves på ett praktiskt och sparsamt sätt, samt att spjällen skjutas in lämplig tid,

att till styrelsen lämna meddelande om vistelseort och adress under ferier samt

att vara underkastad de föreskrifter, som i övrigt må bliva i vederbörlig ordning för skolhemmet och föreståndarinnan meddelade.

Beträffande barnens uppfostran bör föreståndarinnan ständigt hava för ögonen, att hon är för barnen i moders och även faders ställe, samt att skolhemmet åtagit sig att bereda dem den bästa möjliga handledning till arbetsduglighet, sanningskärlek, sedlig kraft och gudsfruktan. Föreståndarinnan bör därför oavlåttligt vinnlägga sig om de henne anförtrödda barnens icke blott fysiska utan även andliga vård och i detta syfte tålmodigt taga sig an särskilt sådana barn, vilkas uppfostran förut varit i högre grad försummad eller missriktad.

Ansvar för barnens fostran och uppförande måste först som sist läggas på föreståndarinnan, då ingen annan i samma utsträckning som hon har tillfälle att ständigt följa varje barns utveckling och sinnesriktning. Icke minst bör uppmärksamheten ägnas det sedliga tillståndet bland barnen. I de flesta fall når man mest och längst genom förtroendefull vänlighet, varigenom man också lättast vinner barnens förtroende. Men i de fall, då vänlighet och godhet visa sig otillräckliga att vinna rättelse, må strängt allvar tillgripas och även lämpliga bestraffningsgrader, såsom uteslutning från måltid, förbud att lämna rummet etc. I svårare fall bör omedelbart anmälan göras till styrelsens ordförande och uteslutning från skolhemmet ifrågasättas. Barn som visa sig utöva dåligt inflytande på sina kamrater och icke låter sig rättas, bör ovillkorligen från skolhemmet avlägsnas.

Allt kiv, skvaller, retsamhet och översitteri bland barnen avstyres omedelbart och energiskt. Barnen skola lära till lydnad, hövskhet, uppmärksamhet och hjälpsamhet.

Föreståndarinnan skall söka vinna kontakt med barnens hem samt med föräldrar och lärare samråda angående barnens egenheter och lämpligaste sättet för deras uppfostran.

Föreståndarinnan skall i all sin verksamhet söka stöd hos styrelsens ordförande och ledamöter, vilkas intresse och deltagande i skolhemmets dagliga liv hon på allt sätt bör vinnlägga sig om att förvärva. Vid sjukdom bland barnen skall föreståndarinnan ömt vårda den sjuke, och där så befinnes nödigt, omedelbart rådfråga sjuksköterska eller läkare.

Föreståndarinnan bör med barnen regelmässigt besöka högmässogudstjänsten samt där övervaka att barnen med uppmärksamhet och tystnad följer densamme. Jul, påsk och pingst skola högtidlighållas på enkelt i svenska hem sedvanligt sätt. Barnen skola även läras kärlek till hembygd och fosterland. Deras unisona sång, även under slöjdarbetet, och deras oskyldiga lekar skola uppmuntras. I skolhemmet skall råda glädje och trevnad. Skolhemmet skall för barnen vara ett varmt, gott, kärt hem.

Britta Lindmark-Berglund

elev
1934-1938

Dorotea 1984

Starkaste minnet från Umnäs är när jag första gången for till Umnäs, för att börja 3:e klass. Jag fick scharlakansfeber strax innan skolan skulle börja, därför fick jag fara dit senare på hösten. I Storuman klev jag på postbussen och så bar det iväg. När jag åkt några timmar fick jag tillsägelse att jag skulle kliva av. I mörkret mitt i vildaste skogen stod en liten farbror med en postsäck på ryggen, som han lämnade till chauffören. Så for bussen. Gubben och jag gick ner till sjöstranden. Där stod en liten roddbåt av trä. Så fick jag hoppa i. Men vilka vågor! Det blåste och mörkt var det. Usch, vad jag var rädd. Men vad gör en liten 9 åring på väg till en ny skola? Vi kom då över, som tur var.

Numera talas om inskolning, och att det är så viktigt. Men hur var det då? Jag hade det nog inte värst. Tänk dessa små som skulle börja första året och som hade vandrat några mil för att komma till skolan.

Första skoldagen minns jag att "magister" Granberg ville titta hur jag skrev. Jag tyckte mycket om honom som lärare. Han var alltid snäll och vänlig. Det var nog bra för alla barn som måste vistas borta från mor, far och syskon.

Jag gick fyra år i Umnäs skola. Vi fick eller kunde bara fara hem under jullovet och träffa de våra. Det fanns ju ingen väg till Umnäs då. De höll på med den sista året jag var där. Men vi brukade gå (ha utflykt) till "posten". Tänk vad långt att gå för barn. Jag minns att jag blev väldigt trött. Det var i regel söndags nöjet på skolhemmet.

Sängbäddning 1935

Det fanns då aldrig några fritidsproblem. Vi hade full sysselsättning. Städade, tvättade och sydde. Pojkarna (de stora) var ofta i vedboden i källaren. Vi behövdes ju som arbetskraft. Hur skulle annars tre personer sköta om 40 barn? Det var nog roligt många gånger, även om det kunde bli långsamt ibland. Det var julfest och teater och en hel del "småkul".

Inget lyse fanns. I december månad fick "magister" Granberg till att tända primuslampan, så att vi skulle se att läsa och skriva. Jag trivdes i Umnäs och återvänder gärna ibland, men allt är ju så förändrat.

28

Utflykt till Dahlgrens i Nordanås.

Troligen en fettisdag. De övriga sitter inne i stugan och fikar.

(30-talet)

Ljusa och trevliga minnen är när vi fick ha skidutflykt till Dahlgrens i Nordanås. Fröken Rådström med "grytan" på ryggen. Och där kokades choklad åt alla 40 barnen. Och smörgåsarna smakade bra. Och fru Helga skrattade och var så glad. Tänk vilka underbara människor. Barnen Dahlgren bodde ju också på skolhemmet då. Och pappa Dahlgren höll på att prova vantar åt sina småflickor Greta och Margit, som frös om händerna.

Det är från skolhemmet, som jag minns mest. På skolan var vi ju bara några timmar om dagen. Men det var roligt att gå i skolan. Jag trivdes där

Dagmar Ahlenius-Ardlin
elev
1934

1934 började jag skolan i Umnäs. Jag var då hela 9 år, eftersom jag fått vänta tills skolhemmet i Umnäs var färdigbyggt.

I första klass gick jag endast höstterminen och i andra klass vårterminen det första skolåret. Andra skolåret började jag alltså klass tre, så sammanlagt blev det för min del bara 5-årig folkskola + den sedvanliga fortsättningskolan och även skolköksskolan. Vi som räknades "duktiga", vi som ansågs klara den snabba uppflyttningen fick alltså den "förmånen".

För min del blev det svårigheter i matematik redan i tredje klass. Varför förstod jag först sedan jag blev vuxen. Jag kunde varken skriva, läsa eller räkna när jag började skolan.

Jag kommer även ihåg att våran magister sa en gång: "Konstigt att Dagmar ej hänger med riktigt, för andra Ahlenius barn har ju så lätt att lära".

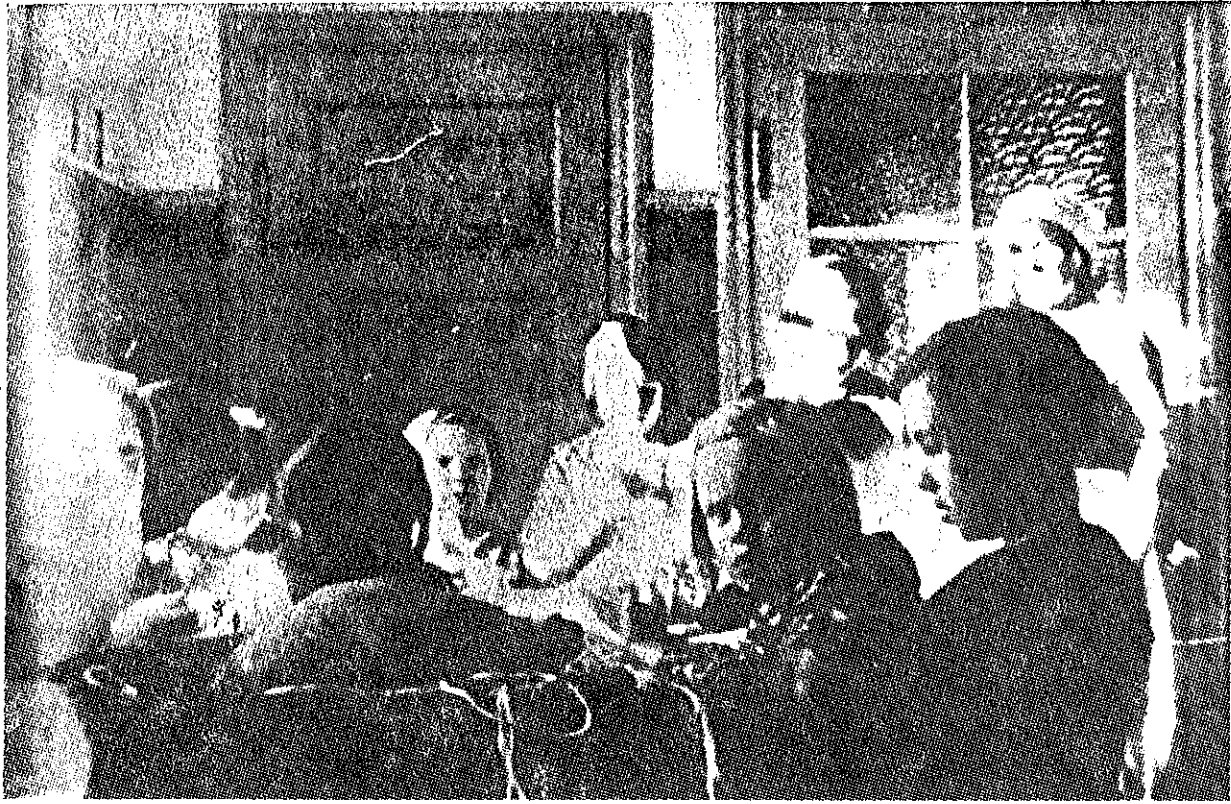
I andra ämnen var det inga större problem, vi försökte naturligtvis komma undan läxläsning men det var inte så lätt, för på skolhemmet förhöordes vi på läxorna varje kväll. Vilket säkert var till stor nytta för oss.

Det jag för min del dessutom många gånger har haft nytta och glädje av, är vad jag fick lära av föreståndarinnan i textilslöjd. Jag fick sy och brodera på hennes egna lakan och örngott och dessutom brodera gardiner till fönster och balkongdörrar i de långa korridorerna på övre våningen i skolhemmet. Gardinerna var av beigefärgat etaminväv och blomsterkorgarna syddes i korsstyggn i två olika kulörtoner i brunt moulinegarn. Fröken Skoglund var väldigt noggrann i slöjd.

Jag fick stort A i textilslöjd, jag "minns" även att magister Henning Granberg kom till fröken Skoglund och frågade om det var riktigt att jag skulle ha stort A i slöjdbetyg och fick då till svar av fröken: "Jag tycker Dagmar har gjort rätt för ett stort A". Det är för mej ett roligt minne.

Vi hade slöjd två eftermiddagar i veckan och dessemellan fick vi sitta inne och sy som vi tyckte varje kväll.

På den tiden ägde barnen inte mer kläder än de "gick och stod i" (det kanske fanns någon som hade egna kläder att ha under terminen). Så det var därför vi fick sitta inne för att hjälpa till att sy upp ett klädförråd till oss skolhemsbarn. Vi var 42 barn som bodde på skolhemmet i Umnäs.

I slöjdrummet 1935 .

Jag har även ett "minne" ang. detta innesittande, vi smet helt enkelt ut en gång. Det var vår och det pågick fortsättningsskola och då fanns det också stora snygga pojkar som gick där, jag kommer ihåg åtminstone två av dem, Martin Stenvall och Knut Nilsson från Forsmark som vi flickor hade ögon för. Men fröjden blev inte lång, vi blev snart inropade av fröken Skoglund som undrade eller rättare sagt anklagade oss för att vi bildat fackförening. Vi undrade mycket vad hon menade med fackförening. Detta var ett ord vi aldrig hört förut. Vi vågade aldrig fråga om vad det innebar.

Dagmar Alenius-Ardlin

Fortsättningsskolan på fjällutflykt.

Greta Hedlund
elev

1934-35

För att komma till Umnäs, som då saknade väg, åkte jag tåg från Norrheden till Storuman, därifrån postbuss till Nordanås. Umnäs postmästare och handelsman Oskar Larsson mötte där, och med båt gick färden vidare.

Umnäs by var inte stor. En byaväg, några bondgårdar, kyrka, skola och skolhem. Prästen hette Gustaf Rusén och bodde hos Robert "Jans". Prästgården kom till långt senare. Skollärarné hette Henning Granberg och hos honom gick jag 6:e klassen.-Skolform B2.

Skolhemsföreståndarinnan hette Ragnhild Skoglund. På skolhemmet bodde 40 barn, däribland jag. Skolgården var inte planerad. Där fanns endast vedtravar. En vid skolan, en vid lärarbostaden och en bakom skolhemmet. Barnen då var inte bortskämda. Vi lekte i alla fall och hade jätte roligt. Det hände, att när vi hade som allra, allra roligast, ringde gong-gongen på skolhemmet, och då måste vi in och lägga oss. Skolgården var enda lekplatsen i byn.

Från dagrummet 1935

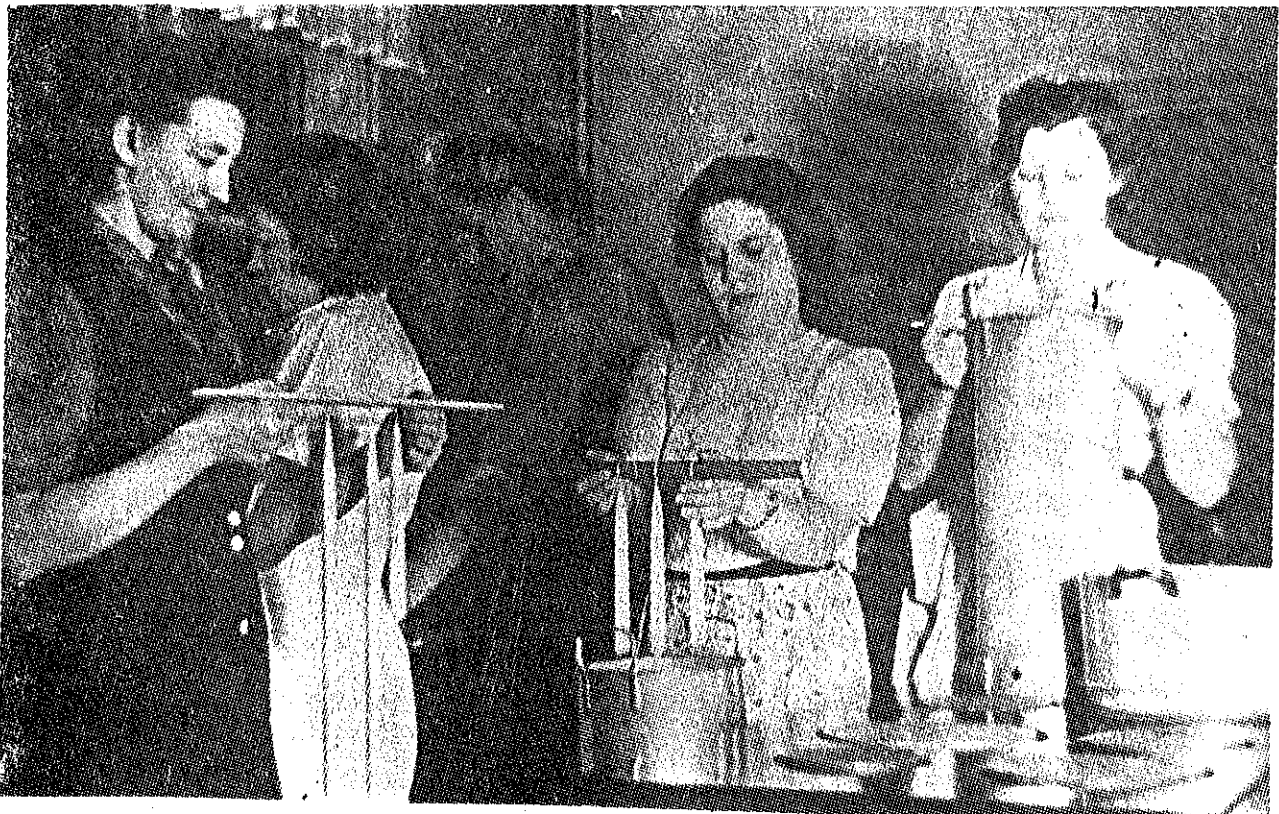
I skolan fanns två lärosalar. Övre våningen var inredd för skolkök, där Birgit-Brunh-Olofsson från Storuman undervisade, fast inte under mitt skolår. Jag har ett ljust minne av magister Granberg. Några större problem hade han inte med oss. Vi var snälla och lydiga på den tiden. Ibland när vi hade skrivning eller räkning spelade magistern en truddelutt på orgeln för oss. Jag minns även strofer ur sången vid invigningen. "Vig dessa höga, härliga salar. Huldrik till strids för sanning och ljus."

Magistern ordnade skolresa för oss 6:e klassare. Hur han finansierade resan vet jag inte. Kanske "Ruskaby skolexamen" inbringade några slantar? Det var en lustig pjäs som utfördes av lärare, skolhemspersonal och några bybor.

På skolhemmet hölls stor middag för skolinspektör och andra prominenta gäster. (Magister Granberg ledde sången, men i vanliga fall hade vi Stina Wennberg i sång. Hon hade en underbar röst.)

Personalen på skolhemmet hade ansvar för 40 barn, större delen av dygnet. Därför måste en viss ordning råda. Många hade och har svårt att förstå. Mycken kritik har riktats tack vare felaktiga underrettelser och feldragna slutsatser. Varken jag eller någon annan tog skada av att bo på skolhemmet. Men - Borta bra, men hemma bäst. Glutar med förhoppningar att Umnäs skola får vara kvar.

Hälsningar från f.d. eleven Greta Hedlund

(Greta Hedlund tjänstgjorde också som bitr. föreståndare på 40-talet, vid skolhemmet i Umnäs)

Magda Arktander
kokerska
1935-1937

50 år är en lång tid att försöka blicka över och minnas.--
Hösten 1935 kom jag till Umnäs nybygda Skolhem. Allt var så nytt och rent. Det hängde nya elektriska lampor i taken och allt såg så lättsamt ut. Men tyvärr blev man besviken. Det fanns ingen ström - jag tryckte många gånger på knappen i köket men med samma resultat.

En stor vedspis i köket med stora, höga 30 liters grytor, korta vanliga slevor och vispar, gjorde det svårt att inte bränna vid vällingen.

Jag minns att jag beställde en extra lång slev hos Bruno i Forsmark. Den slevan önskar jag nästan att jag hade kvar som minne. Den var säkert 60 cm lång.

Klockan 05, på morgonen satte jag fyr på spisen, ved hade barnen burit upp från källaren kvällen innan, kl 07 skulle barnen ha mat. Oftast var det havregrynsvälling med smörgåsar på morgonen.

Ibland vid helg- eller högtid blev det mjölkchoklad och smörgås, men då i en mindre gryta.

Barnen fick hjälpa till och deltaga i det mesta. Två och två i tur och ordning, diska, dela ut mat, samla ihop tallrikar osv. Det skulle aldrig ha gått att klara av ett så pass storhushåll utan barnes hjälp. Vi var ju bara tre anställda. Fröken Skoglund (föreståndarinnan), Fröken Rådström (biträdande dito) och så jag som hette Magda i alla sammanhang. Jag gjorde ju bara grovjobbet i köket - men jag hade god kontakt med barnskaran som jag än i dag i tankarna följer och kallar de mina skolbarn. Jag tror att jag gott kan säga att jag älskade dem alla.

I källaren jobbade pojkarna sina turer, vissa timmar med veden, de stora pojkarna, de små kunde få sig tilldelad tvättstugan där dom fick råskala potatis, som skulle bli palt kommande middag. Det behövdes många potatisar och många paltar vill jag lova.

Det fanns också ett rum i källaren som vi kallade motorrummet där slet jag själv med en gammal pentamotor som var svår att starta, men som pumpade upp det myckna vatten vi behövde.

- fast innan vintern var slut var brunnen tom. Robert Jansson fick då köra vatten i tunnor och slå genom en ränna som var placerad i fönsteröppningen till tvättstugan där vi hade en stor vattenbassäng.

En vår gjorde vi stortvätt vid Holmträskbäcken vid Hedda Larssons tvättplats. "Roberts Edla" hjälpte mig med tvätten. Fröken Skoglund kom dit och bjöd oss på kaffe.

Det var mycket arbete med att ställa allting i ordning för vintern. Det behövdes mycket mat. Bär som skulle plockas på andra sidan älven, potatis och grönsaker som skulle anskaffas än här än där. I det sammanhanget kan jag nämna att vi fick från någon hjälporganisation så kallade undsättning, säckar med torkad fisk, gråsej och långa. Fisk som Fröken Skoglund lutade och som med god vit sås blev ett omväxlande mål mat en gång i veckan så länge det räckte. Det var inte då som nu att köpa färdiglagad mat från butiken. Pölsa t.ex. i vårt kök direkt från råvarna; kött, lever och korngryn, allt kött malades osv.

Om jag minns rätt så var vi en höst- och vårtemin 42 barn och tre vuxna. Sen samlades på Skolhemmet 31 ungdomar till fortsättningskola under juni och juli i 6 veckor. Det var den oroligaste tiden på Skolhemmet. Det var ungdomar från 14, 15-17 år. Pojkar och flickor, det blev frierier och rabalder. Det blev kaos från första stund. Fröken Skoglund kunde få respekt i de små barnen, men inte i dessa ungdomar. Det stormade i 6 veckor. Sen blev det aldrig mera fortsättningsskola på Skolhemmet i Umnäs.

Men i rättvisans namn måste jag säga att Fröken Skoglund var en enastående duktig människa. Noggrann, Samvetsgrann och Skicklig, som slöjdlärare, sömmerska m.m. Hon var kunnig och sparade sig aldrig, hon kunde arbeta.

Jag vet att det sagts mycket negativt om henne och jag förstår väl en del. Fröken Skoglund var inte van det förhållande vi levde i. Hon hade bott i Samhällen nära kuststäder, och sen att bosätta sig i Umnäs! Utan väg bl.a. Vi fick ro över Umnäs sjön för att hämta allt i storm och kyla, inget lyse - alltid mörkt - barn som samlades ihop från olika "ensamheter" blyga, fattiga - långväga ifrån. Barnen hade ofta hemlängtan och var inte vana vid anstalter.

Hon vill dom nog väl men tog kanske i nog så energiskt. Barnen vill leka och rasa. Hon vill lära barnen att uppföra sig ordentligt och tänka på framtiden. Men vem kan tänka förnuftigt när man är 7,8 - 10 - 12 år. Allt detta sammantaget gjorde väl att Fröken Skoglund framstod som sträng.

Men jag vet också att vi hade mycket trevligt också. Tänk nästan varje söndag då vi gjort bort i kyrkan hade vi lekar och vi rasade i timmar. Matsalen var som fylld av skatt och skräp, visst hade vi trevligt. Och dessa julfester inte att förglömma. Vi övade och tränade på teaterstycken vi bakade och fejade i flera veckor innan festen skulle gå av stapeln. O, vad mycket arbete vi hade före festen, men vi hade alla roligt!

Jag är säker på att många barn som kanske klagade då på den militärsmässiga ordningen vi måste ha för att allt skulle fungera. Nu vid vuxen ålder måste medge; O, vad vi fick lära oss mycket som vi haft nytta och glädje av senare i livet.

Det är klart det hände mycket som var mindre trevligt också under åren i Umnäs. Jag tänker på då scharlakansfeber bröt ut bland barnen i mars månad och vi var isolerade till sommaren, en del barn skickades till Tärnaby sjukstuga, andra till Stålfjäll och resten var kvar på Skolhemmet. Folk var rädda för oss då och flera såna händelser som var pinsamma och som jag helst vill glömma.

Jag trivdes i alla fall både med barnen och med Ruth Ragnhild Fredrika Skoglund och önskar att jag kunde samla dessa barn som ännu lever av dom som står på kyrktrappan och få ett nytt och bättre gruppkort. Undrar om vi kunde känna igen varandra...

Magda

ABC Ett av mina starkaste minnen har jag från årskurs I. Stina Wennberg var min lärarinna och jag tyckte om henne. Vi höll på med att lära oss läsa och som stöd för minnet när det gällde bokstäverna fick vi som hemuppgift delar av "ABCD, råttmor kokar te, osv. Jag hade nära till skolan- ca 100 m efter gamla byavägen och så en gångstig ca 75 m som bl.a. passerade genom ett hål i skolstaketet. En morgon hade jag lärt mej hela versen om alfabetet och jag minns med vilken fröjd jag hoppade fram på min skolväg och sjöng denna ramsa till en hemmagjord melodi !

SLAGS- MÅL En annan händelse på min skolväg var mera dramatisk. Då gick jag i årskurs 6. Under en av rasterna hade jag kommit på kant med en av kompisarna- Rune Arnfjell. Han var starkare än jag och han lovade mej stryk när skoldagen var slut. Jag hann ut först från klassrummet i övre våningen och sprang ut för trappan med Rune i hälsarna, ut på gården, nerför slänten och in på stigen och genom hålet i staketet. Där höll Rune på att hinna ifatt mej men då tvärvände jag och slog honom i bröstet och sen sprang jag för livet hem till min mormor och morfar, som jag bodde hos.

Utanför lärarpostaden vintern 1938

Från höger: Stig Anderback, Curt-Allan Granberg, Henning Granberg, Enfrid Israelsson, Signhild Israelsson och Claes Rusén.

Huset till vänster i bakgrunden beboddes av Oskar Nilsson. Han rev huset och byggde ny stuga längre österut i byn.

I övrigt kom Rune och jag bra överens och jag minns hur jag beundrade honom när han hoppade från ett av de många militärgarage som fanns i Umnäs under mina skolår. Han hoppade rakt ut och klamrade sig fast vid en ungbjörk som sen böjde sig ner och elegant bar honom ner på marken.

GRÄS-
HOPPAN

I 5-6an hade vi Henning Granberg som magister. En hedersman och bra lärare fast utrustad med ett våldsamt humör. Det senare visade han sällan men jag minns än när jag skrattade till en gång när han blev arg och när han då röt till åt mej! Jag är övertygad om att jag slutade andas under en hel minut! Under vårterminen 1945 var magister Granberg inkallad och vi hade då Augusta Rådström som vikarie. Hon var då pensionerad och bosatt i Stensele, men tjänstgjorde i Umnäs några vårveckor.

Inför valborgsmässofirandet hade Curt Allan Granberg och jag beställt bl.a. smällare, sk gräshoppor, som smällde en 7-8 gånger och som tändes med en liten stubintråd.

Efter skolans slut satt fröken Rådström och rättade böcker i sitt klassrum på nedre våningen. Fönstret var öppet i vårsolen och Curt Allan och jag kunde inte motstå frestelsen att prova våra fyrverkerier.

Vi band fast en smällare på en björkkäpp, smög oss efter väggen och in under det öppna fönstret, tände på och höll upp käppen.

Det var kanske inte så underligt att frk Rådström blev ordentligt omskakad. Runt omkring Umnäs och inne i byn fanns hundratals man militär, på andra sidan gränsen höll de allierade på att driva ut tyskarna och tidningar och

radio hade nyheter om kriget varje dag.

Vår kära lärarinna trodde att någon sköt med revolver vid hennes klassrumsfönster ! Dagen efter hade vi besök av överlärare Lindholm som förhörde hela klassen. De skyldiga upptäcktes ganska snart och det blev bannor och hemkontakt.

Frk Rådström fick ett långt liv och vid en av hennes sista födelsedagar uppvaktade jag henne på Sibyllagården med en blomma. Hon hade då nedsatt syn så hon undrade vem jag var. - Det är en skolpojke som inte var speciellt snäll när Du hade honom i skolan. -Jaså, det är Stig.....

SKOL- HEMMET

Skolhemmet var för oss som bodde i byn mycket intressant. 40 elever bodde där och där var livlig verksamhet. Bl.a. hade alla textilslöjd , även pojkarna. Mormor hade överenskommit med föreståndarinnan, frk Skoglund, att jag skulle få gå där en kväll i veckan och lära mej sticka. Jag lärde mej rätstickning men när det blev avigstickning strejkade jag- trots förenade protester från både mormor och frk Skoglund.

Till skolhemmets utrustning hörde "ett skottkärr", som vi sa. Denna skottkärra tog jag en gång och körde som en vettvilling i ungdomligt övermod runt huset. När jag fullbordat varvet, med mina kompisar som intresserad publik, skulle jag köra upp kärran på entrén till stora ingången. Första trappsteget från själva gården var en betongplatta försedd med vinkeljärn runt omkring kanterna. Kärrhjulet var av gjutjärn och utgången kunde bara bli en : hjulet gick i två delar!

Det var med tunga steg jag gick uppför trappan till frk Skoglunds expedition för att erkänna mitt tilltag. Morfar fick köpa ett nytt hjul till kärran och själv tog jag mig i akt i framtiden när det gällde att olovligt låna fordon.

JULFESTER

Julfesterna på skolhemmet var för mej oförglömliga högtidstillfällen. Dit bjöds elevernas föräldrar, men även vi barn från byn var inbjudna. Mycket gott på borden, lekar, sång, sketcher och mindre teaterstycken med fantastiska kulisser, tomte och julklappar och en festlig pappersmossa fick vi alla plus en påse med godis när vi gick hem.

För mej som ensam-barn var detta himmelriket!

Jag upplevde min skoltid mycket positivt. Vi hade fantastiska lärare som engagerade sig personligt för oss. Min läslust var obegränsad och när en av mina lärare i 3-4-an gav mej ett antal böcker ur sin egen samling från hennes barn- dom kände jag mej förmögen. Hon hette Berit Alfredsson och kom från Lycksele. Till jul fick jag en alldeles ny bok- Ganga, elefanten- och jag kan ännu komma ihåg den starka glädje jag kände över att hålla en ny inbunden färg- grann bok i mina händer men kanske framförallt att bli ihågkommen.

Vattnet fick vi hämta i en bäck som rann i stugans närhet. Vattnet var fruset och man måste hacka hål för att få upp en spann med vatten. Sedan var detta vatten även fruset i vårt rum då vi skulle upp och tvätta oss. Vi måste sätta eld i spisen och få lite kaffe innan vi gick och också få lite värme då vi skulle klä oss. Minns att min kollega var duktig på att gå upp först och elda, jag var lite mer frusen och lat.

Hela regementet fick permission över julen, men det var med knapp nöd vi lyckades få det.

Maten blev bättre efter julen för då brukade "koekan" själv följa med till Storuman och upphandla maten. Dessförinnan var det "pojkar" som gjorde det och de kunde ej så bra ta ut det bästa.

kommer ihåg att en gång var vi bjudna in till lärarinnan. Ja, vi var där nog mer än en gång, men den gången jag särskilt minns var då vi av denna lärarinna blev bjudna på mörghen. Det var festligt. Det var nytt för oss skåningar. Vi var med under hela tillredelsen och sedan slog vi sönder benen med en hammare på trappan... Mörghen var underbart god.

Alla var utomordentligt snälla. På skolan bodde också ett gift par. De hade 2 barn. I varje fall hade de en pojke som spelade Avesta-forsens brus på grammofon om och om igen en hel kväll.

1943

Militären skänkte skolan ett bibliotek, som tack för detta ordnade skolan en fest med tablåer.

Lotten Johansson-Jonsson
elev

1949-56

Lotten gick i Umnäs skola i 7 år. Hon bodde på skolhemmet och fick bara komma hem när det var stora helger, jul, påsk och sommarlov. Det var roligt att komma hem, men det var jobbigt att fara tillbaka. Speciellt när det varit ett långt lov.

De lärare hon hade var: Elsa Orrqvist, Sigrid Olovsson, Svea Velander, Fredrick Dackman, Gottfrid Sthen, Marianne Nordström och Gerhard Nordström.

Hon hade ungefär samma ämnen som vi, men de kallades: Kristendoms-kunskap, geografi, naturlära, historia, räkning och geometri, tal och läsövningar, välskrivning, teckning, sång, gymnastik och hemkunskap (sista året). I välskrivning fick barnen skriva med bläck.

Bänkarna som de satt i, var av trä och satt ihop. Det gick inte att flytta på stolen.

På rasterna hoppade de hage och spelade kula. Brännboll var också roligt, men då var de så bra på att slå bollen så den for iväg, så de hittade den aldrig.

Skidor åkte de upp mot Holmträsket. När de skulle åka i backe, åkte de i Lidmarksbacken, som de brukade kalla den. Skridskor åkte de sällan. Det var ju inte många som hade skridskor. Det var mer vanligt med skidor.

Gymnastiksalen var nere i korridoren. På väggarna satt ribbstolar. De hade också en bom som de skulle gå balans gång på. Idrott hade de ute. De hade både längd- och höjdhopp.

Skolan såg ut som den gör nu (utvändigt) men broarna var av trä med träräcken. De brukade ofta vara och kliva på de där träräckena. Inomhus fanns det inte så mycket förrådsutrymmen och inget bibliotek. Inga toaletter utan det var utedass. Det var inte roligt att gå dit när det var så där -30° på vintern. Då frös man! Det fanns ingen värme på dasset men skolan var vedeldad och det fanns många element i varje klassrum.

Ibland gjorde de utflykter. Lotten minns när de åkte till Nordanås på skidor. Hon åkte i kull och slog sig så hon fick hjärnskakning. Sedan fick hon ligga 14 dagar på Tärna sjukstuga.

På skolhemmet var det väckning varje morgon ca halv åtta. Då fick man först bädda sängen, tvätta sig, städa till lite och sedan var det frukost. Lotten minns inte vad de åt till frukost men kvällsmaten var varannan gröt, varannan kväll mjölkchoklad. I gröten var det sirap och mjölk. Mjölken blev både varm och sött och lotten tyckte det var det äckligaste som fanns. Men man fick lov att äta upp. Man fick aldrig lämna något. De kvällar då man fick mjölkchoklad och smörgåsar (en mjuk och en hård) de kvällarna var bra.

Det var lite olika vad de fick till lunch. Lotten tyckte att palten var bäst och sämst var fiskbullarna. Hon minns att när det var leverkaka var det många som tyckte det var dåligt., men lotten brukade äta för två. Ibland fick hon även andras leverkaka.

På flickornas avdelning på skolhemmet fanns tre sovrum. De stora flickorna låg för sig och de små flickorna för sig. När man gått i säng på kvällen skulle det vara alldeles tyst. Då fick man absolut inte prata. Värst var det för dem som låg intill frk. Skoglunds rum, Det var ju bara väggen emellan och då hördes det så väl in till henne om man pratade. Hörde hon att de viskade då brukade hon knacka, var de inte tysta då så kom hon in och var elek.

Ibland fick de pengar med sig hemifrån. De tog frk Skoglund hand om och så fick man 50 öre varje lördag. Då fick de gå till affären och köpa någonting. Lotten minns att hon brukade köpa bröstsocker. För 50-öre bröstsocker fick man mycket socker.

En gång i veckan var det bad på skolhemmet. Då fick man tvätta sig först, sedan basta och därefter duscha i iskallt vatten. En gång när Lotten skulle bada, så var hon väldigt brun för det hade just varit sommarlov. Hon som tvättade henne trodde att det bruna var smuts, så hon tvättade och skrubgade, men hon märkte till slut att det inte gick att få bort, för Lotten var så brun.

Varje dag var det en timmes läxläsning. Det var ganska mycket läxor. När Lotten läst läxan blev det förhör av fröken Skoglund. Kunde hon inte läxan då så fick hon läsa läxan tills hon kunde den. Man kunde alltså få sitta med läxan hela kvällen. I klass 5 hade hon magister Sthen. Han gav ofta psalmverser. De skulle de kunna utantill. En del av barnen hade väldigt svårt att lära sig så mycket utantill.

Efter läxläsningen var det en timmes slöjd. Då skulle det stoppas och lagas. Lotten hade två bröder, så hon fick stoppa strumpor och laga kläder åt både sig och bröderna.

Efter läxläsning och slöjd blev det lite fritid, men man fick inte lämna skolområdet. Klockan 7 skulle man gå i säng.

Varannan söndag gick barnen i kyrkan, varannan i söndags skola. När det var kyrka var det jobbigt. Det brukade vara en och en halv timme. Men när de kom från kyrkan fick de saft, bulle och en kaka. Därefter var det söndags promenad. Då fick de gå ca 3-4 km.

Roligt var det också med alla pjäser på skolhemmet.

Hon tyckte det var hemskt när någon kamrat fick mycket aga och fick gå och lägga sig utan mat.

Lotten minns en gång när hon och några andra barn varit och smutsat ner sig i ett dike. När de kom tillbaka fick de gå och lägga sig och de fick ingen mat. Men hon var väl lite orättvis-fröken Skoglund, för nog var Lotten blöt ända upp till håret, men inte behövde hon gå och lägga sig.

Malin Jonsson

Lotten har återvänt till Umnäs skola.
Nu studerar hon vävning i Komvux.